

CAP ON VAN LES PLACES?

Per VICENT PRUÑONOSA i
M. CARMEN RIOS

Quan pensem en una plaça pensem en un lloc de reunió, de comunicació, de desenvolupament de la faceta més relacional dels éssers humans. Per això, la forma en què ha variat la seva estructura al llarg del temps ens pot donar pistes envers l'evolució de les seves funcions i, de retruc, sobre el seu paper socialitzador i les perspectives que aquest pot tenir en el futur.

Primer, farem una mica d'història:

Els primers vestigis de les places els trobem als poblats neolítics, quan els primers pobladors de la terra es van fer sedentaris i van començar a conrear aliments, construir les primeres cases i inventar eines per treballar. A partir d'aquí, a aquests avantpassats els va sorgir la necessitat d'intercanviar articles tant entre els individus del mateix grup com amb els d'altres tribus. Per efectuar aquest intercanvi feia falta un espai ampli, on tots poguessin exposar els objectes que estaven disposats a canviar, la qual cosa ens fa pensar que inicialment es feia als afores dels pobles, però poc a poc es va anar desplaçant fins als nuclis centrals dels poblats. És així com podem suposar que es van crear els primers mercats i alhora les places, destinades a la trobada de comerciants.

Molts segles després, i amb la proposta de discussió dels assumptes públics entre els ciutadans feta pels antics grecs, la plaça central, coneguda per ells com àgora, va adquirir una altra dimensió, que després reprendrien els romans als seus fòrums.

Amb el pas dels anys i l'adveniment de temps on les decisions es prenen per un nombre més petit de persones, les places van retornar a una funció principalment mercantil alhora que exercien el paper de ser una representació visible del poder. Primer, s'hi van construir les esglésies; després, s'hi instal·larien els palaus, els ajuntaments, etc. de manera que aquesta funció representativa va arribar a ser la dominant i les places principals van deixar de denominar-se plaça del Mercat per convertir-se en la plaça Major.

Actualment, simplement amb un cop d'ull podem esbrinar moltes coses sobre l'època en què va ser construïda una determinada plaça: els poders dominants i la seva posició relativa, la riquesa de que disposaven... i podem intentar establir deduccions a partir de les comparacions entre unes i altres.

Amb un treball de recerca realitzat a l'Institut d'Ulldecona hem procurat aportar un petit gra de sorra a aquesta comparació

utilitzant indicadors objectius per poder contrastar una hipòtesi que se'ns va acudir observant les places del nostre voltant. Eren antigament les places més grans i pel contrari les cases més petites que en l'actualitat?

Emprant l'indicador del nombre de metres quadrats de plaça per habitant a les poblacions d'Alcanar, Amposta, Ulldecona, Vinaròs i als nuclis antics de Peníscola i Tortosa (els de més extensió de la zona) vam obtenir:

ALCANAR AMPOSTA ULLDECONA VINARÒS N.A. PENÍSCOLA N.A. TORTOSA

Metres quadrats de plaça per habitant	0,6	1,1	0,7	1,1	6,3	3,8
---------------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Aquest resultat sembla portar-nos a una resposta positiva a la nostra pregunta, atès que les zones de fundació més antiga que es conserven a l'actualitat com a nuclis antics més extensos (a Tortosa i Peníscola) presenten un valor més elevat de l'indicador i a més tenim l'evident increment de les superfícies de les cases situades al voltant de les places considerades dins de les zones més "modernes".

La nostra interpretació és que, a mesura que la forma de vida ha anat agafant perfils més individualistes, s'ha produït aquest fenomen de disminució relativa de l'espai social i augment correlatiu del corresponent espai privat.

Podríem, àdhuc, considerar aquest fenomen paral·lel a l'ocorregut dins de les mateixes cases on el paper de la plaça ho faria la sala d'estar i el de les cases les habitacions personals.

A més, aquesta darrera consideració podria relacionar-se amb el fet conegut que a altres zones del planeta, com ara a Llatinoamèrica, on les famílies són més grans i l'espai és comparteix durant més temps, el disseny de les cases dóna més superfície relativa a les zones comunes.

Continuarà aquesta tendència en el futur? Seran les places dels centres comercials, plenes de propaganda de les supermarques, les que agafaran el relleu de les nostres actuals places majors?

Aconseguirà alguna vegada l'ésser humà convertir la tecnologia en un instrument d'alliberament de temps relacional a l'abast de totes les persones?

Com sempre el futur ens porta preguntes relacionades amb les nostres inquietuds i les nostres esperances.

NOTES

¹ "LES PLACES, el sòlid reflex de l'antic urbanisme" Treball de recerca de M.Carmen Rios Toledo, 2003, Tutor : J. Vicent Pruñonosa, IES Manuel Sales i Ferré, Ulldecona

² "Ébano", R. Kapuscinski

³ "No Logo" Naomi Klein, 1999, Paidós